

Özet

Çağdaş medeniyet bize “haz ve rahatlık” vermeyi, “acı ve ıstırapı” mümkün olduğunca ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır. Bu durum özellikle gelişmiş ülkelerde belirgindir. Çağdaş medeniyet “acısız bir medeniyete” doğru ilerlemektedir. Fakat acısız bir medeniyette, hayatımızın anlamının temel kaynağı olarak kabul edilen yaşam sevincinden mahrum kalırız ve bir haz denizinde boğulma durumuna doğru sürükleniriz. Bu bir nevi distopya ama bundan kolay bir kaçış yolu bulamıyoruz. Gezegelimizin geleceğini düşündüğümüzde, çağdaş medeniyetin bu yönüne özel bir dikkat göstermemiz elzemdir.

Acısız Medeniyetin Karanlık Yüzü

İnsan Arzuları Üzerine Felsefi Bir Araştırma

Prof. Masahiro Morioka

“Acısız medeniyet” ifadesi 2003 yılında aynı isimle yayınlanan Japonca kitabımda türettiğim bir terim. Çağdaş medeniyet bize “haz ve rahatlık” vermeyi, “acı ve ıstırapı” mümkün olduğunca ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır. Bu durum özellikle gelişmiş ülkelerde belirgindir. Çağdaş medeniyet “acısız bir medeniyete” doğru ilerlemektedir. Fakat acısız bir medeniyette, hayatımızın anlamının temel kaynağı olarak kabul edilen yaşam sevincinden mahrum kalırız ve bir haz denizinde boğulma durumuna doğru sürükleniriz. Bu bir nevi distopya ama bundan kolay bir kaçış yolu bulamıyoruz. Gezegelimizin geleceğini düşündüğümüzde, çağdaş medeniyetin bu yönüne özel bir dikkat göstermemiz elzemdir.

1980’lerde küresel çevre sorunlarının etiği üzerine çalıştım. Günümüz çevre krizinin temel nedenlerinden birinin küresel kapitalizm olduğunu savunan birçok kitap okudum. Ardından bu kitaplardan bazılarının kapitalizmin gücüyle Japonya’da en çok satan kitaplar haline geldiklerini gördüm. Küresel kapitalizm hareketini eleştiren kitapların çok sayıda basılmasına ve kapitalizmin hareketini ilerletmek için bizzat itici güç olarak faaliyet göstermesine şaşırılmışım. Burada yeni bir şeyler olduğunu düşündüm. Bunun medeniyet perspektifinden incelenmesi gereken bir mesele olduğunu hissettim.

Acısız bir medeniyet, “haz ve rahatlığı” artırma ve “acı ve ıstırapı” ortadan kaldırma sisteminin toplumun her köşesine yayıldığı bir medeniyettir. Günümüz toplumu henüz bu aşamaya ulaşmadı ancak çağdaş medeniyetin acısız bir medeniyete doğru gittiği kesin. Gelişmiş ülkelerde birçok şehirde acısız bir medeniyetin izlerini her yerde görebiliyoruz. Acısız medeniyet kavramını eleştirmek çok zordur çünkü yapılacak bir eleştiri, acısız bir medeniyetin bizzat kendisi tarafından hareketini daha da öteye götürmek için bir araç olarak kullanılacaktır.

Acısız bir medeniyet, “haz ve rahatlığı” artırma ve “acı ve ıstırapı” ortadan kaldırma sisteminin toplumun her köşesine yayıldığı bir medeniyettir. Günümüz toplumu henüz bu aşamaya ulaşmadı ancak çağdaş medeniyetin acısız bir medeniyete doğru gittiği kesin.

Acısız medeniyeti daha iyi anlamak için, gelin medeniyetimizin tarihine bir göz atalım. Acısız medeniyet, kendi kendini evcilleştirmenin evrimsel bir biçimidir. Peki, kendi kendini evcilleştirme nedir? Kendi kendini evcilleştirme,

29 Ağustos 2022

1930'larda Egon von Eickstedt tarafından ortaya atılan bir kavramdır. İnsanların sadece hayvanları değil, aynı zamanda insanlık medeniyetlerini oluşturma sürecinde kendilerini de evcilleştirdiğini ileri sürmüştür. Bu, insanların keçi ve koyun gibi hayvanları değiştirdikleri gibi kendilerini de değiştirdikleri anlamına gelmektedir.

İnsanların içinde çok temel bir arzunun, yani "bedenin arzusunun" olduğu ve bunun insanları kendilerini evcilleştirmeye ittiği hipotezini önerdim. Beden arzusunun beş yönü bulunmaktadır:

Beden Arzusu

- ✓ Hazzı aramak ve acıdan kaçınmak.
- ✓ İlişkilerin mevcut durumunu sürdürmek ve istikrara yönelik olarak plan yapmak.
- ✓ Bir açıklık varsa, genişlemek ve kendini artırmak.
- ✓ Başka insanları feda etmek.
- ✓ Yaşamı, hayatı ve doğayı kontrol etmek.

Bedenin arzusu hayatımıza derinden işlenmiştir. Bu arzudan kolay kolay kaçamayız.

Acısız bir medeniyet, hareketi, varlığımızın en derin katmanına işlenmiş olan "beden arzusunun" beş yönü tarafından yönlendirilen bir medeniyettir.

Gelin bu beş yönü tek tek ele alalım.

İlk olarak, acısız bir medeniyette haz ve rahatlık arar, acı ve ıstıraptan kaçınılır. Bu eylemleri destekleyen sosyal sistemler toplumumuzun her köşesine yayılmıştır.

İkinci olarak, acısız bir medeniyette, bizim için faydalı olduğu düşünürsek mevcut durumu devam ettirir ve bu durumun istikrarını muhafaza etmeye çalışırız.

Üçüncü olarak, acısız bir medeniyette, fırsat olursa bölgemizi ve etki alanımızı genişletmeye çalışırız.

Dördüncü olarak, acısız bir medeniyette bazen başkalarını feda ederek menfaat arayışına gireriz ve bu tür istismar eden eylemleri görmezden geliriz. Bunları görmezden gelmemize yardımcı olan birçok teknoloji icat edilmiştir.

Beşinci olarak, acısız bir medeniyette hayatımızın gidişatını, insanlar dahil canlıların yaşamları ve ölümleri ile mümkün olduğunca doğal çevreyi kontrol ediyoruz. Bu kontrol, bilimsel ve sosyal teknolojilerle mümkün kılınmaktadır. Bu, acısız bir medeniyetin en önemli özelliğidir.

Acısız bir medeniyette hayatımızın gidişatını, insanlar dahil canlıların yaşamları ve ölümleri ile mümkün olduğunca doğal çevreyi kontrol ediyoruz. Bu kontrol, bilimsel ve sosyal teknolojilerle mümkün kılınmaktadır. Bu, acısız bir medeniyetin en önemli özelliğidir.

Acısız bir medeniyette teknolojilerin en az üç önemli özelliği bulunmaktadır: 1) önleyici olarak acının ortadan kaldırılması, 2) çift kontrollü yapılar ve 3) acıyı ortadan kaldırma araçları.

Bunların ilki "önleyici olarak acının ortadan kaldırılmasıdır". Bu, gelecekteki acıyı tam olarak ortaya çıkmadan önce ortadan kaldırmayı amaçlayan önleyici veya engelleyici bir eylemdir. *Acısız Medeniyet* adlı kitabımda şöyle yazdım: "Bu, yalnızca halihazırda var olan ıstırapı ortadan kaldırmakla kalmayıp, aynı zamanda gelecekte bizi tehdit etmek üzere ortaya çıkabilecek ıstırapı dikkatli bir şekilde tahmin eden ve gelecekteki bu ıstırapın nedeni olabilecek her şeyi derhal önleyerek ortadan kaldıran bir sistemdir" (s. 30). Kanseri muayene edenlerin bunun iyi bir örneğini teşkil eder. Kanseri muayene yapıldıktan sonra erken kanser belirtisi tespit edilirse, bu belirtiyi hızla ortadan kaldırabiliriz. Bu, tipik bir önleyici olarak acının ortadan kaldırılması eylemidir.

Bir diğer örnek ise tercihe dayalı kürtajdır. Günümüzde amniyotik sıvıyı test ederek bir fetüsün ciddi bir sakatlığı olup olmadığını görebiliyoruz ve eğer varsa belirli koşullar altında kürtaj yaptırabiliyoruz. Bu teknoloji, bir kadının vücudunun dışında yapay olarak döllenen yumurtalara da uygulanabilir. Engele sahip olan yumurtalar öylece atılacaktır. Test edilebilen insan özelliklerinin sayısının gelecekte oldukça büyük oranda artması beklenmektedir. Acısız bir medeniyet, toplumumuzda bu tür teknolojilerin her yerde bulunabileceği bir medeniyettir.

İlk bakışta, önleyici olarak acının ortadan kaldırılmasıyla ilgili sorunun ne olduğu belli değildir.

29 Ağustos 2022

Sorun, önleyici olarak acının ortadan kaldırılmasına yönelik teknolojiler toplumumuzda biriktiğinde ortaya çıkacaktır. Böyle bir toplumda, aynı anda çeşitli önleyici olarak acının ortadan kaldırılmasına yönelik teknolojilerle çevrili olmamız gerekir ve ilk kez, hayatımızı özgün bir şekilde yaşamamız için çok önemli olan, ötekileştirilme ile karşılaşma ve yeniden doğma olanağından mahrum kaldığımızı anlarız.

Bununla birlikte, acısız medeniyet akıllıdır. Çift kontrollü yapılar kullanarak bizi kandırır. Peki, çift kontrollü yapı nedir?

Çift kontrollü yapı, acısız bir medeniyetin toplumumuzda oluşturduğu bir yapıdır. Acısız bir medeniyet asla tüm acıları ve ıstırapları hayatımızdan silmeye çalışmaz. Acıyı ve ıstırapı bir bütün olarak toplumdan kaldırmayı amaçlar, ancak aynı zamanda kasıtlı olarak küçük acıları ve ıstırapları toplumumuzun küçük köşelerinde bırakır ve hatta olumlu bir şekilde dikkatimizi bunlara çeker. Acısız bir medeniyet, olumlu anlamda küçük acıların ve bunlara dair risklerin beklentisinin tadını çıkarabilmemiz için bir alan bırakır.

Acısız bir medeniyet, olumlu anlamda küçük acıların ve bunlara dair risklerin beklentisinin tadını çıkarabilmemiz için bir alan bırakır.

Buna iyi bir örnek, vahşi ve evcilleştirilmemiş doğada hayatımızı kaybetme riskinin tadını çıkarabileceğimiz şekilde çevrenin insan merkezli ve akıllıca kontrol edilmesidir, oysa gerçekte, bölgedeki doğal çevre bir bütün olarak acıyı ortadan kaldıran teknolojiler tarafından akıllıca kontrol edildiğinden, hayatımızı asla kaybetmeyiz ve kendimizi nadiren yaralarız. Ayrıca, acıyı ortadan kaldıran bu teknolojiler kontrollü ortamın altında başarılı bir şekilde gizlendiği için, oradaki doğal ortamın tadını çıkardığımız süre boyunca genellikle onların varlığını fark etmeyiz. Acısız medeniyet çağında çevresel korumanın amacı budur.

Her yerinde doğanın vahşiliğinin ve şiddetinin keyfini çıkarabileceğimiz devasa bir eğlence parkını hayal edin, fakat gerçekte, bu parkın içinde hiç kimse ölmez veya yaralanmaz. Sel deneyiminin tadını çıkarabiliriz ama o parkta asla gerçek bir sel nedeniyle ölmeyiz. Acısız bir medeniyet tarafından ileriye taşınacak çevresel korumanın hedefi, küresel

ölçeğe yayılan bir tabiat parkı oluşturmaktır. Ben buna “çift kontrollü yapı” diyorum: Hemen her yerde doğanın kontrolsüz şiddetiyle karşılaşabiliriz, ancak gerçek tehlikeler teknolojiler tarafından neredeyse tamamen bastırılır.

Çift kontrollü yapılar içinde, risk duygusunun aktif olarak tadını çıkarmaya ve doğada acı ve kazaları deneyimlemeye teşvik edilirken, aynı zamanda tüm sistemin ustaca kontrol edildiği gerçeğini unutmamıza izin verilmektedir. Bu, acısız bir medeniyetin, günlük hayatımızda karşılaştığımız tüm acıları ve ıstırapları hiçbir zaman ortadan kaldırmaya çalışmadığını göstermektedir. Bunun tam aksine, o şiddetli olmayan acıya konsantre olmamızı sağlar ve bunun karşılığında tüm sistemin başarılı bir şekilde kontrol edildiği gerçeğini unutturur.

Başka bir deyişle, çift kontrollü yapı, insanların toplumun kontrolünden kaçma özgürlüğünün toplumun küçük bölümlerinde güvence altına alındığı, fakat, bir bütün olarak toplumda bu tür bir özgürlüğün neredeyse tamamen kontrol edildiği bir yapıdır. Ek olarak, acısız bir medeniyet acıyı ortadan kaldırma araçlarını kullanarak bizi daha da kandırmaya çalışır. Peki, acıyı ortadan kaldırma aracı nedir?

Bir acıyı ortadan kaldırma aracı, hayatımızdan acı ve ıstırapı ortadan kaldırmaya çalışan, acısız bir medeniyetin çifte kontrollü yapıları tarafından kontrol edildiğimizi bize unutturmaya çalışan bir araçtır. Ağrı kesiciler, alkol ve uyuşturucu maddeler fiziksel düzeyde acıyı ortadan kaldırma araçları olarak işlev görebilirler. Psikoterapi ve din, psikolojik düzeyde zihinsel ve ruhsal acımızı azaltan acıyı ortadan kaldırma araçları olarak işlev görebilirler.

Fakat en önemli araçlar şunlardır: acısız bir medeniyete doğru ilerleyen bir toplumda bazen hissettiğimiz hayatın belirsiz endişelerinden dikkatimizi başka yöne çekebilecek 1) kitle iletişim araçları, 2) düşünce tarzımızı etkileyen söylemler ve 3) TV şovları, filmler, dramalar ve müzik gibi eğlence endüstrileri. Bunlar sevgi ve şefkatle ilgili çeşitli dokunaklı hikayeler yayarlar ve bu toplumda yaşamının acı ve ıstırapla dolu olduğu her ne kadar doğru olsa da, sonunda sevgi ve şefkatin gücüyle bir mutluluk ve tatmin haline ulaşabileceğimizi ileri sürerler. Nihayetinde, acısız medeniyetin temel çerçevesinin değiştirilmesi gerekmediği ve orada yaşama konusunda herhangi bir sorunun olmadığı görüşüne yönlendiriliriz.

29 Ağustos 2022

Acısız bir medeniyet, bizi haz ve rahatlık aramaya, acı ve ıstırapı ortadan kaldırmaya, bizim için faydalı olan mevcut bir çerçeveyi sürdürmeye ve önceden planladığımız şekilde ilerleyebilmesi için yaşam rotamızı kontrol etmeye teşvik eden bir medeniyettir. Burada eksik olan şey, öngörülemez büyük acılar yaşadıkten sonra yeniden yaşama dönme imkanımızdır. Hayatımızda bazen öngörülemez ağır acılarla karşılaşırız: Ailemizin çok sevdiğimiz bir üyesini kaybedebiliriz, bir trafik kazasında ağır bir şekilde sakatlanabiliriz, işimiz iyi gitmeyebilir ve beş parasız kalabiliriz ya da çocuklarımız ciddi bir suç işleyebilirler.

Acısız bir medeniyet, bizi haz ve rahatlık aramaya, acı ve ıstırapı ortadan kaldırmaya, bizim için faydalı olan mevcut bir çerçeveyi sürdürmeye ve önceden planladığımız şekilde ilerleyebilmesi için yaşam rotamızı kontrol etmeye teşvik eden bir medeniyettir.

Böyle durumlarda, hayatımızın dibine gömülürüz. Hayatımızın bittiğini ve buradan hiçbir çıkış yolunun olmadığını düşünürüz. Büyük bir acı yaşar ve acı içerisinde çığlık atarız. Fakat bazen bizim açımızdan çok ilginç bir şey meydana gelir. Böylesine bir acıyı yaşadıkten sonra, güçlü bir şekilde muhafaza ettiğimiz psikolojik ana yapımız parçalara ayrılır ve yeni bir ana yapı ya da daha önceden bilmediğimiz yaşama dair yeni bir bakış açısı önümüzde belirir. Cehennem olduğunu düşündüğümüz yer, içinde yaşadığımız iyi yerlerden birine dönüşür. Dünya görüşümüzde büyük bir reform meydana gelir. Hayatımızın dibinde yeniden doğarız. Beklenmedik bir sevinç duygusu hissederiz.

Büyük acılar yaşadıkten sonra hissettiğimiz bu tür beklenmedik sevinç “yaşama sevinci” adını veriyorum. Ve bu “yaşama sevinci”, özgün ve anlamlı bir yaşam sürdürülebilirliği için olmazsa olmazlardan biridir. Hayatımız boyunca aynı yapıyı muhafaza eden robotlar olmadığımız için, bu şekilde meydana gelen bir yeniden doğuş deneyimi hayatımızda

son derece önemli bir rol oynar. “Yaşama sevinci” olmadan çoğumuz şeker denizinde boğuluyormuşuz gibi hissederiz.

Acısız medeniyetin temel sorunu, orada yaşayan insanların hayatından bu “yaşama sevincini” sistematik olarak silmesidir.

Acısız bir medeniyetin olumsuz yanını ortadan kaldırmanın belirli bir reçetesi bulunmamaktadır. Çünkü böyle bir reçete olsaydı, acısız bir medeniyet bunun üstüne atlar ve reçetenin söylemini cazip bir meta olarak topluma yayar ve acısız bir medeniyet, bunu yaparak parçalamanın gücünü azaltmaya çalışırdı. Tek başına bir argüman, acısız medeniyetin sorununu çözmeyecektir. Argümanımızın acısız bir medeniyet tarafından kullanılmaması için dikkatli olmalıyız.

Yukarıda yer alanlar, acısız medeniyet teorisinin giriş kısmıdır. Mevcut küresel sorunların üstesinden gelebilmemiz için burada bahsettiğim çağdaş medeniyetin karanlık yüzünü derinlemesine araştırmamız gerekmektedir. Bu konunun daha ayrıntılı bir analizini Kapadokya Üniversitesi tarafından monograflarının bir bölümü olarak yayınlanması planlanan başka bir makalede sunacağım.

Referans

Morioka, Masahiro (2003, 2021). *Acısız Medeniyet 1*. Tokyo Felsefe Projesi. Bu adresten indirilebilir: <https://www.philosophyoflife.org/tpp/painless01.pdf>

Yazar Hakkında

Japonya'nın Waseda Üniversitesi'nde felsefe ve etik profesörü olan Masahiro Morioka, mevcut Japon felsefe topluluğundaki en etkili düşünürlerden biri olarak kabul ediliyor. Yaşam felsefesi, yaşam çalışmaları, biyoetik, toplumsal cinsiyet çalışmaları ve çağdaş uygarlığın eleştirisi alanlarında uzmanlaşmıştır. Lisans ve yüksek lisansını Tokyo Üniversitesi'nde Etik alanında; Doktorasını Osaka Eyalet Üniversitesi'nde Beşeri Bilimler alanında yapmıştır. Çoğu Japonca olmak üzere birçok kitabın yazarıdır. “*Painless Civilization 1: A Philosophical Critique of Desire*” adlı son kitabı, *Acısız Medeniyet* başlığıyla Türkçe dahil birçok dile çevrilmiştir. Tokyo Felsefe Projesi'nin direktörü ve *Journal of Philosophy of Life* dergisinin baş editörüdür.

29 Ağustos 2022

PROJE HAKKINDA

İnsanlık ve Gezegen İçin Ortak Ufuk Tasavvuru

Dünya son derece sorunlu bir dönemden geçmektedir ve tüm insanlık derin bir kriz içinde görünmektedir. İnsanlık küresel düzeyde olduğu kadar tek tek ülkeler düzeyinde de ciddi ekonomik, sosyal, kültürel, çevresel ve siyasi, krizler yaşamaktadır. Karşı karşıya kalınan meydan okumalar finansal çöküşlerden iklim değişikliğine, uluslararası terörizmden bölgesel çatışmalara, mülteci sorunundan yabancı düşmanlığına kadar çok çeşitli alanlarda ortaya çıkmaktadır.

Yaşanan krizler ve Pandemi ile ağırlaşan sorunlar romantik küreselleşme söylemlerini büyük oranda geçersiz kılmaktadır. Tarih akmaya devam etmektedir. Ancak, insanlığın ortak sorunlarına içe kapanarak, kutuplaşarak, önyargıları artırarak bir cevap bulunamayacağı da çok açıktır. Sorunlarımız ne kadar ağır olursa olsun, asla değiştirilemez bir kader ile karşı karşıya değiliz. Yaşadığımız sorunların esas olarak insanın yaptıklarından kaynaklandığı ve yine insani bir çabayla aşılabileceği inancındayız. Dünyanın birçok bölgesinde yaşanan bu derin krizi aşmak için çok farklı arayışlar olduğunu biliyoruz.

Bilinçli, sabırlı ve ortak bir çaba ile insanlığın yaşadığı sorunları aşabiliriz. Dünyanın çok farklı kültür ve coğrafyalarındaki haysiyetli insanların daha fazla dayanışma göstermesinin vakti çoktan gelmiştir. Tüm kimliklerimizin ötesinde insan onurunu esas alarak konuşma zamanıdır. Hakikati ve adaleti eksen olarak gören onurlu insanların ittifakı, insanlık için yeni bir dayanışma dönemi başlatabilecektir. Onurlu bir gelecek mümkündür. Dünyanın birikimi ile ve dünyaya hitap ederek yürüyecek bu süreçte, Türkiye'nin coğrafi, tarihi ve kültürel özellikleri ile ayrıcalıklı bir konuma sahip olduğuna ve insanlığın bu ortak çabasına ev sahipliği yapabileceğine inanıyoruz.

Proje kapsamındaki hedefimiz, dünyanın önde gelen düşünürlerini bir araya getirerek, gücünü insan haysiyetinden alan, insanlığa ortak bir ufuk sunmak için insanlığın ve gezegenin geleceğini bütünsel bir sinerji ile inşa etmeyi amaçlayan uluslararası bir fikir platformu oluşturmaktır. Kapadokya Üniversitesi olarak bu konudaki vizyonumuz; dünyanın önde gelen düşünürlerinin insanlığın ve gezegenimizin ortak geleceği için tasavvurlarını ortaya koyacakları, gözlemledikleri meydan okumalar ile fırsatları paylaşacakları bir akademik çalışmaya zemin sunmaktır.

Proje hakkında detaylı bilgiye <https://commonhorizon.kapadokya.edu.tr> adresinden ulaşabilirsiniz.

Kapadokya Üniversitesi (<https://kapadokya.edu.tr>) Nevşehir'in Ürgüp ilçesinde yakın dönemde kurulmuş bir vakıf üniversitesidir. Üniversite; çıkış noktası evrensel uygulaması milli olan bir eğitim anlayışıyla, Türkiye'yi 21. Yüzyıl gerçekçi bir şekilde yorumlayabilen ve bundan dolayı görüşleri önem ve değer gören, kendi alanında yetişmiş, bilgisini paylaşmaktan mutluluk duyan ve güvenilir yeni nesil kamuoyu önderleri yetiştirmektedir. Kapadokya Üniversitesi, akademik ve mesleki olmak üzere birbirlerinden feyz alan ve destekleyen iki sütunlu bir sistemi başarılı bir şekilde uygulamaktadır.

KAPADOKYA ÜNİVERSİTESİ
HAKKINDA